

КОНЦЕПТУАЛЬНА КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Мордовцев О.С., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Аванесова Н.А., д-р екон. наук, професор
Харківський національний університет міського господарства імені
О. М. Бекетова

Постановка проблеми. Використання цифрових технологій відіграє ключову роль у державному управлінні та регулюванні національної економічної системи та сучасного суспільства в цілому. Цифрова трансформація національної економічної системи стає головним інструментом соціально-економічного розвитку та промислового виробництва, завдяки чому наявні ресурси використовуються більш ефективно для економічного зростання.

Національна економічна система – це відкрита динамічна система, її еволюційний розвиток переривається революційними стрибками. Так, з кінця XVIII століття в розвитку економічної діяльності відбулися три індустріальних революції, і багато країн вступають у фазу четвертої індустріальної революції, пов'язаної з формуванням цифрової економіки, повсюдним впровадженням інформаційно-телекомунікаційних технологій, переходом до цифрової трансформації економічної діяльності, до нових цифрових моделей розвитку [1].

Ядром четвертої індустріальної революції є тісний зв'язок формування інформаційних і цифрових технологій. Основні передумови розвитку четвертої науково-технологічної революції:

- застосування смартфонів, додатків, геолокацій, хмарних сервісів, а також технологій бездротового зв'язку;
- розвиток технологій штучного інтелекту та нейротехнологій;
- зростання числа користувачів мережі Інтернет;
- поширення цифрових валют, технологій блокчейн і Big Data, фінансово-технологічних платформ;
- використання цифрової автентифікації товарів і особистостей [2].

Таким чином, цифрова трансформація національної економічної системи під впливом цифрових технологій і формування цифрових екосистем об'єктивно обумовлена постійно зростаючою складністю виробничо-технологічної інфраструктури і, як наслідок, зростанням інформаційної діяльності щодо забезпечення взаємодії всіх ланок виробництва товарів і послуг і все більшого обліку індивідуальних запитів споживачів [3].

Кількісні зміни у цифровій трансформації національної економічної системи під впливом здешевлення та масовості застосування цифрових пристроїв призвели до появи нових цифрових технологій, які є основою сучасної національної економічної системи, що базується на переважно горизонтальних взаємодіях (самоорганізації та сингулярності), технологічному підприємстві (саморозвитку), інформаційному інжинірингу (самовдосконаленні) та автоформалізації (автоструктуруванні) економічних процесів [4].

Тому побудова та впровадження концептуальної комплексної моделі державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи є наразі першочерговою проблемою, вирішення якої має стати державним пріоритетом при формуванні стратегії розвитку та національної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільший внесок у створення і розвиток основних теоретичних положень, пов'язаних з проблемами управління цифровою трансформацією і впровадженням цифрових технологій в національну економічну систему, внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Палеха Ю.І., Алексанян, А.Г., Балджи М.Д., Барікова А.А., Басюк Т.М., Думанський Н.О., Пасічник О.В., Станіна О.Д., Тютченко С.М., Олешко Т.І., Шевчук І.Б., Мордовцев О.С., Вишня В.Б., Ісмаїлов К.Ю та інші. Разом з тим, віддаючи належне значному внеску і результатам досліджень вчених і фахівців у даній області, слід зазначити, що питання державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи і розробка механізму його реалізації досі продовжують залишатися предметом наукового пошуку з метою досягнення належного рівня сталого розвитку національної економічної системи.

Мета та завдання дослідження. Метою даної статті є побудова та впровадження концептуальної комплексної моделі державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи у мінливих умовах українського сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цифрової трансформації національної економічної системи неможливий без регулюючої ролі держави. Регуляторна система України, як й будь-якої держави, що розвивається, поєднує сучасні і застарілі норми і правила, знаходиться в стані постійної зміни [5].

Державне управління цифрової трансформації національної економічної системи використовується як синонім державному регулюванню. Державне регулювання сформувалося як самостійна сфера економічної політики поряд з податково-бюджетної та грошово-кредитної. Під державним управлінням економіки розуміють сукупність способів, за допомогою яких здійснюють вплив на суб'єкти господарювання з метою переведення їх з одного стану в інший [5].

На нашу думку, державне управління являє собою комплекс заходів адміністративного, управлінського, нормативно-правового характеру на різні сфери економіки і суспільства для досягнення суспільно-значущих цілей, включаючи цілі цифрової трансформації національної економічної системи.

Державне управління цифровою трансформацією національної економічної системи – це здатність або можливість зміни або переведення економіки (як сукупності агентів виробничо-господарської та комерційної діяльності) з одного стану в інший більш ефективно. Це завдання можна здійснити політично, соціально, технологічно, економічно. Однак, на сьогодні має місце плутанина в тому, що багато форм державної підтримки і допомоги, наприклад, надання кредитів, податкових канікул для окремих суб'єктів господарювання, митних пільг, інтерпретується як державне управління цифрової трансформації національної економічної системи.

Існує досить багато теоретичних і емпіричних аргументів, що підтверджують достовірність висновків про необхідність управління цифровою трансформацією. Ще в кінці минулого століття була доведена можливість радикального зниження трансакційних витрат при розширенні використання цифрових технологій в бізнесі. Сучасні дослідження показали, що під впливом цифровізації підвищується мобільність у задоволенні запитів споживачів [6].

У доповіді Світового банку про міжнародний розвиток перераховані переважні фактори державного управління⁸, одержувані від цифрової трансформації національної економічної системи (рис. 1) [6].

Рис. 1. Фактори державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи

Джерело: розроблено автором на основі даних світового банку про міжнародний розвиток [6]

Врахування та виконання факторів (рис. 1) дозволяє подолати територіальні обмеження і залежність виробництв від розташування постачальників. Поширення мережевих ефектів змінює ланцюжки створення вартості і формує нові моделі ведення бізнесу. Сформулюємо основні цілі, завдання та принципи державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи (рис. 2).

Рис. 2. Цілі та завдання державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи

Джерело: систематизовано автором на основі [7, 8]

Як об'єкт державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи розглянемо національну економіку, регіони та господарюючі суб'єкти (рис. 3).

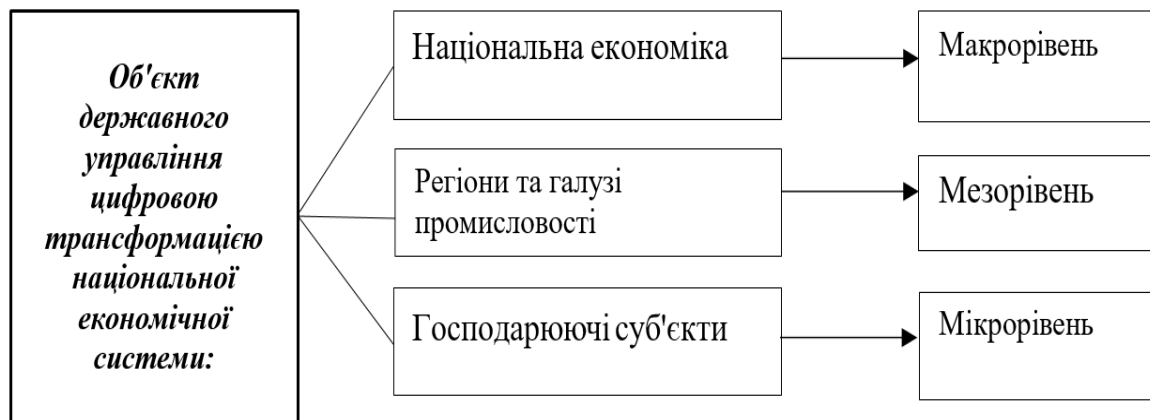

Рис. 3. Об'єкти державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи

Джерело: розроблено автором

На макрорівні державне управління цифровою трансформацією національної економічної системи необхідне для сталого якісного соціально-економічного розвитку та зростання ВВП країни, активізації технологічних процесів та економічного зростання. Головним трампліном зростання цифрової трансформації національної економічної системи стає активізація технологічних процесів та їх державне регулювання. Процеси цифрової трансформації національної економічної системи, будучи запорукою національної безпеки і визначаючи точки і полюси зростання всієї національної економічної системи, діють на основі певних принципів (рис. 4).

Мезорівень державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи охоплює цілі і завдання, напрями, форми економічної діяльності та реалізацію досягнень науки і техніки на рівні регіону і галузей.

Мікрорівень державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи включає застосування технологій і досягнень науки для поліпшення показників діяльності конкретного господарюючого суб'єкта і забезпечення його конкурентної переваги. Дані процеси можуть зачіпати як використання і виготовлення нової техніки, так і використання нових або вдосконалених технологічних процесів у виробництві. Таким чином, можна стверджувати, що реалізація цифрової трансформації національної економічної системи – не мета, а інструмент регулювання.

Рис. 4. Принципи державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 10]

Цифрова трансформація не може розглядатися окремо від національної економічної системи і не повинна трактуватися як сегмент діяльності, коли матеріалізація доданої вартості у виробництві товарів і послуг здійснюється за допомогою цифрових технологій, особливо для галузей, які є інтернет-залежними. При цьому вона має сенс і цінність в тому випадку, якщо цифрові технології та інфраструктура сприяють співпраці у всіх сферах економіки і рівнях господарювання. Одночасно формується комфортне середовище для появи, розвитку та реалізації різних стартапів.

На основі проведених когнітивних та аналітичних досліджень нами розширено концептуальне комплексне уявлення про державне управління з оптимізації моделі цифрової трансформації національної економічної системи (рис. 5).

Рис. 5. Концептуальна комплексна модель державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи

Джерело: розроблено автором

Авторський підхід дозволяє трактувати державне управління цифровою трансформацією національної економічної системи як сукупність наступних елементів:

– сферу, що об'єднує сукупність інститутів, що забезпечують державне управління виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань і технологій;

– процес, що забезпечує взаємодію різних елементів економічної діяльності (технічних, інфраструктурних, організаційних, програмних, нормативних), орієнтований на сталий економічний розвиток;

– ієрархічно-організовану систему державних соціально-економічних і організаційно-технічних відносин на макро-, мезо - і мікрорівні, заснованих на використанні цифрових інформаційно-телекомунікаційних технологій і мереж в режимі реального часу в галузях національної економічної системи з виробництва і торгівлі цифровими товарами і послугами у віртуальному середовищі.

Треба також зазначити, що державне управління цифровою трансформацією національної економічної системи має передбачати проведення системних науково-технічних і структурних заходів щодо формування складових науково-виробничих комплексів. Реалізація такої політики неможлива без національної фінансово-інвестиційної системи, здатної забезпечити перетікання капіталу в розвиток нових виробництв і спирається на внутрішні джерела кредиту. Для реалізації державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи необхідні наступні заходи:

– створення системи стратегічного планування цифрової трансформації національної економічної системи, здатної виявляти перспективні напрямки економічного зростання, а також спрямовувати діяльність державних інститутів розвитку на реалізацію цифрової трансформації національної економічної системи;

– формування інститутів фінансування проектів створення та розвитку виробничо-технологічних комплексів нового технологічного укладу та сфер споживання їх продукції;

– забезпечення необхідних для випереджаючого зростання нового технологічного укладу макроекономічних умов цифрової трансформації національної економічної системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження показало, що у процесах з цифрової трансформації національної економічної системи значну роль має відігравати держава. Значимість державного управління та регулювання підтримки нових цифрових технологій підтверджується як вітчизняним, так і зарубіжним досвідом. У зв'язку з цим заходи з цифровізації національної економічної системи повинні бути зведені в політику державного управління цифровою трансформацією національної економічної діяльності.

Для реалізації державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи запропоновано комплексний підхід державного управління до оптимізації моделі цифрової трансформації національної економічної системи на мікро- мезо- і макрорівнях, що відрізняється урахуванням структурних особливостей і специфіки цифрової трансформації національної економічної системи, що дозволяє виявити пріоритетні напрямки цифрової трансформації економічної діяльності та обґрунтувати її роль в сучасних умовах формування технологічного суверенітету.

Трирівнева сукупність цифрової трансформації національної економічної системи-це система, при побудові і реалізації якої на перший план виходить управлінська взаємодія різних рівнів і суб'єктів, цілі якої досягаються за рахунок підвищення якості такої взаємодії. Активна роль держави передбачається, але це не директивна роль, а роль координатора, яка в майбутньому може поступово знижуватися в міру розгортання процесів мережевої взаємодії суб'єктів національної економічної системи.

Конфлікт інтересів: Автори заявляють, що не мають конфлікту інтересів щодо публікації цієї статті.

Перелік посилань

1. Палеха Ю.І. Інформаційний бізнес: підручник. Київ: Вид-во Ліра-К, 2015. 492 с.
2. Алексанян А.Г. Інформаційна економіка: вплив на можливості людського розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика: зб. наук. пр.* Київ: КНЕУ. 2018. № 1. С. 397–403.
3. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. Харків: Промарт, 2015. 300 с.
4. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
5. Басюк Т.М., Думанський Н.О., Пасічник О.В. Основи інформаційних технологій: навч. посібн. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 390 с.
6. Станіна О.Д., Тютченко С.М. Сучасні інформаційні системи та технології в міжнародних відносинах: навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2022. 136 с.
7. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. Київ: НАУ, 2022. 200 с.
8. Шевчук І.Б. Інформаційні технології в регіональній економіці: теорія і практика впровадження та використання: монографія. Львів: Видавництво ННБК «АТБ», 2018. 448 с.
9. Tataryntseva Yu., Pushkar O., Druhova O., Osypova S., Mordovtsev O. Economic evaluation of digital marketing management at the enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. No. 2(13(116)). P. 24–30.
10. Інформаційні технології : підручник / В.Б. Вишня, К.Ю. Ісмайлов, І.В. Краснобрижний та ін. Дніпро: ДДУВС, 2021. 492 с.

References

1. Palekha, Yu. (2015). Information business [Informatsiyni biznes], Kyiv: Vyd-vo Lira-K., 492 p.
2. Aleksanian, A. (2018), Information Economy: influence on human development opportunities [Informatsiina ekonomika: vplyv na mozhlyvosti liudskoho rozvytku], *Social and Labour Relations: Theory and Practice: a collection of scientific papers*, No. 1, P. 397–403.
3. Baldzhy, M. (2015), Economic risk and methods of its measurement [Ekonomichnyi ryzyk ta metody yoho vymyruvannia]: tutorial, Kharkiv: Promart, 300 p.
4. Barikova, A. (2016), Electronic state: new efficiency of management [Elektronna derzhava: nova efektyvnist uriaduvannia]: monograph, Kyiv: Yurinkom Inter, 224 p.
5. Basiuk, T., Dumanskyi, N., Pasichnyk, O. (2020), Fundamentals of Information Technology [Osnovy informatsiinykh tekhnolohii]: tutorial, Lviv: «Novyi Svit-2000», 390 p.
6. Stanina, O., Tiutchenko, S. (2022), Modern information systems and technologies in International Relations [Suchasni informatsiini systemy ta tekhnolohii v mizhnarodnykh vidnosynakh]: tutorial, Dnipro : DDUVS, 136 p.
7. Oleshko, T., Kasianova, N., Smerichevskyi, S. (2022), Digital Economy [Tsyfrova ekonomika]: textbook, Kyiv: NAU, 2022. 200 p.
8. Shevchuk, I. (2018), Information technologies in the regional economy: theory and practice of implementation and use [Informatsiini tekhnolohii v rehionalnii ekonomitsi: teoriia i praktyka vprovadzhennia ta vykorystannia]: monograph, Lviv: Vydavnytstvo NNVK «ATB», 448 p.
9. Tatarantseva, Yu., Pushkar, O., Druhova, O., Osypova, S., Mordovtsev, O. (2022), Economic evaluation of digital marketing management at the enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, No. 2(13(116)), P. 24-30.
10. Vyshnia, V., Ismailov, K., Krasnobryzhyi, I. (2021), Information Technologies [Informatsiini tekhnolohii]: textbook, Dnipro: DDUVS, 492 p.

Стаття надійшла: 16.04.2026. Стаття прийнята: 22.04.2026. Стаття опублікована: 29.05.2026.

Відкритий доступ: CC BY 4.0.

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 338.24:330.45. JEL Classification: F29, P12

Аванесова Н.А., Мордовцев О.С. КОНЦЕПТУАЛЬНА КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Мета: Метою даної статті є побудова та впровадження концептуальної комплексної моделі державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи у мінливих умовах українського сьогодення. **Результати:** У роботі з'ясовано, що побудова та впровадження концептуальної комплексної моделі державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи є наразі першочерговою проблемою, вирішення якої має стати державним пріоритетом при формуванні стратегії розвитку та національної безпеки держави. Визначені фактори державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи. Сформульовані цілі та завдання державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи. Обґрунтовані об'єкти державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи. Систематизовані принципи державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи. **Наукова новизна:** Сформовано концептуальну комплексну модель державного управління цифровою трансформацією національної економічної системи. **Практична значущість:** Трирівнева сукупність цифрової трансформації національної економічної системи-це система, при побудові і реалізації якого на перший план виходить управлінська взаємодія різних рівнів і суб'єктів, цілі якої досягаються за рахунок підвищення якості такої взаємодії. Активна роль держави передбачається, але це не директивна роль, а роль координатора, яка в майбутньому може поступово знижуватися в міру розгортання процесів мережевої взаємодії суб'єктів національної економічної системи.

Ключові слова: національна економіка, регіональна економіка, система, комплексний підхід, цифрова трансформація, інформаційно-комунікаційні технології.

UDC 338.24:330.45. JEL Classification: F29, P12

Avanesova N., Mordovtsev O. A CONCEPTUAL COMPREHENSIVE MODEL FOR GOVERNMENT MANAGEMENT OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE NATIONAL ECONOMIC SYSTEM

Purpose: The purpose of this article is to develop and implement a comprehensive conceptual model for government management of the digital transformation of the national economic system in the current changing conditions in Ukraine. **Findings:** The article demonstrates that the development and implementation of a comprehensive conceptual model for state governance of the digital transformation of the national economic system is currently a pressing issue, the resolution of which should become a state priority in the formulation of the country's development and national security strategies. The factors influencing state governance of the digital transformation of the national economic system have been identified. The goals and objectives of state management of the digital transformation of the national economic system have been formulated. The objects of state management of the digital transformation of the national economic system have been substantiated. The principles of state management of the digital transformation of the national economic system have been systematized. **Originality** A comprehensive conceptual model of government management of the digital transformation of the national economic system has been developed. **Practical value:** The three-tiered framework of the digital transformation of the national economic system is a system in which, during its development and implementation, managerial interaction among various levels and entities takes center stage, and whose objectives are achieved by improving the quality of such interaction. An active role for the state is envisaged, but this is not a directive role, rather a coordinating role, which may gradually diminish in the future as processes of networked interaction among the entities of the national economic system unfold.

Key words: national economy, regional economy, system, integrated approach, digital transformation, information and communication technologies.

Відомості про авторів / About the Authors

Мордовцев Олександр Сергійович – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: asmordov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1653-5440>. Моб. (050) 401-14-79.

Mordovtsev Oleksandr – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkov National Automobile and Highway University, associate professor of the Department of Economics and Business, Kharkiv, Ukraine.

Аванесова Ніна Едуардівна – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова Харків, Україна, e-mail: avanesova.science@gmail.com, Моб (050) 908-72-11. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3636-9769>

Avanesova Nina – Dr.Sc. in Economics, Professor, Department of Management and Public Administration, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine.